

Пандас А.В.

здобувач

Одеської державної академії

будівництва та архітектури

м.Одеса, Україна

МІСЬКИЙ ПРОСТІР ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

За своєю сутністю, система – це сукупність взаємопов'язаних субординованих і координованих елементів, зв'язків і відносин, яка розглядає їх як цілісність і функціонує під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Впорядкованість зв'язків між елементами системи визначає такі її специфічні властивості, як цілісність, автономність, впорядкованість, стійкість, саморух і загальна мета.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що міський простір – це система і як складний механізм він може розвиватися, якщо системно організований. Міський простір як складну систему розглядали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені.

Одним з перших міський простір як складну систему досліджував у своїх працях М. Вебер. Автор зазначав, що міський простір можна розглядати з безлічі взаємопов'язаних ракурсів, враховуючи його складову різноманітність. Велику увагу М. Вебер приділяв економічній складовій в розумінні сутності міського простору. [1, с.167]

У роботі Дж. Форрестера, міський простір представлений як жива динамічна система, взаємодія компонентів якої з оточуючим середовищем не має вирішального значення. На думку дослідника, динамічний каркас структури міського простору складають наступні підсистеми: ділова (підприємницька) сфера, житловий фонд, населення. [2, с.84]

За твердженням Шібакова В.Г., міський простір – це відносно самостійна, юридично оформлена, складна динамічна територіальна, економічна і соціальна

система, в якій відтворюються економічні, соціальні, політичні, ідеологічні, управлінські, демографічні, етнічні, екологічні, правові, містобудівні, містообслуговуючі та інші відносини життєзабезпечення; система з особливостями свого формування, розвитку та функціонування, різноманітними зв'язками з зовнішнім середовищем. [3, с.71]

Американські вчені: П.Геддес, Л.Вірт, Л.Мамфорд у своїх роботах узагальнили знання про міський простір як цілісну систему, розглядаючи його як організм. Міський простір був представлений ними як просторово-пов'язане утворення, соціопросторова система, що має свою власну внутрішню динаміку і характеризується особливим способом життя.

Таким чином, міський простір – це складна відкрита соціально-економічна система з великою кількістю складових елементів, поліструктурністю і багатофункціональністю, множинністю їх взаємодії, а також значень і закономірностей функціонування і формування різних структурних ланцюгів, яка відзначається і особливої природою і гомеостатичними властивостями. Під гомеостатичними властивостями розуміється механізм підтримки динамічної сталості функціонування системи. [4, с.3]

Міському простору як соціально-економічній системі притаманні такі ознаки:

- складністю організації, структури і наявність складних взаємозв'язків всередині неї;
- наявність великої кількості елементів, що виконують різні функції;
- нерегулярність впливу зовнішнього середовища;
- здатність системи в процесі взаємодії із зовнішнім середовищем зберігати істотні змінні в деяких заданих межах (гомеостаз), забезпечуючи тим самим рівновагу системи із зовнішнім середовищем;
- наявність підсистем ієрархічного і функціонального характеру, які мають власні цілі функціонування та розвитку;
- однорідність або неоднорідність.

Однорідність міського простору як системи розуміється як міра сприятливих умов для розвитку ринків праці, капіталів і товарів, а також для посилення на їх основі загальнонаціонального ринку, гармонізації соціально-економічних перетворень, зміцнення єдності держави [5, с.10].

Вивчення міського простору як системного утворення є виключно складним процесом, який поєднує об'єкти різного функціонального призначення сконцентровані на його території, в сучасній економічній науці існують різні підходи до даної проблеми.

Так, відома думка, згідно з якою міський простір, як система складається з трьох основних підсистем: містоутворюючого комплексу, містообслуговуючого комплексу та населення (Л.Н.Авдот'їн, Ю.М.Градов, В.І.Мягков, Б.Н.Шмульян, В.Н.Лексін і О.Н.Єніцькій та інші, що розглядають міський простір як територіальну форму поєднання виробництва матеріальних і духовних благ, необхідних для відтворення населення. Нарешті, відома думка авторів, які вважають, що міський простір є комплексом природних і штучних елементів, які формують середовище проживання людини (А.І.Краковській, С.П.Мукасьян, Г.І.Романова).

Особливе місце і роль в міському просторі як системі належить *населенню*. Населення розглядається як виробник благ і послуг у взаємозв'язку з сукупною структурою робочих місць і як споживач матеріальних і духовних благ. Люди як складова міського простору і як економічно активне населення виступають соціальною підсистемою виробничої та споживчої діяльності міського простору, є носіями соціальних та економічних відносин.

Розвиток міського простору визначає певні перспективи, формує його соціально-економічну базу та складається з п'яти основних підсистем:

- *Містоутворююча*, до складу якої входять всі підприємства, що виробляють товари та послуги, що реалізуються у місті; підприємства й організації зовнішнього транспорту (залізничного, морського, річкового, повітряного й автомобільного); будівельно-монтажні організації вищі і

середні спеціальні навчальні заклади; адміністративні, громадські, господарські, курортні й оздоровчі організації позаміського значення.

- **Містообслуговуюча (містозабеспечуюча)**, забезпечує процеси життєдіяльності населення та задовольняє його соціокультурні потреби. Вона містить підприємства галузей інфраструктури, які надають життєво потрібні, соціально значущі послуги всієї міській спільноти з використанням розгалуженої і складної системи інженерних мереж (галузі сфери нематеріального виробництва, тобто торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування населення, ЖКГ, освіта, охорона здоров'я, культура, матеріально-технічне постачання).
- **Соціальна**, яка складається з блоків професійно-кваліфікаційної структури, яка характеризує наявність робочих, службовців та рівень їх кваліфікації, та соціально-демографічного.
- **Управлінська**, що включає органи управління і відповідні господарські системи цих органів, обслуговуюча установи виконавчої, законодавчої, судової влади міста.
- **Просторова**, в якій можна виділити зони різного функціонального призначення, в тому числі: житлові, сельбищні, виробничі, торговельні, санітарно-захисні. Сюди входять природні ресурси, що споживаються для потреб як виробництва, так життєзабезпечення міського простору і його населення.

Підсистеми міського простору повинні бути тісно взаємопов'язаними і збалансованими. Необхідність пропорційного і гармонійного розвитку структури міського простору, подолання диспропорцій у його функціонуванні обумовлюється вимогами ринкової економіки, потребами соціального прогресу.

Таким чином, теоретичний аналіз та розкриття сутності поняття «система» дозволяє зрозуміти, що міський простір і є система. Міський простір як складна соціально-економічна система включає основоположні підсистеми, до яких відносяться галузі матеріального виробництва і невиробничої сфери, які задовольняють матеріально-побутові і культурні потреби населення.

Управління міським простором як складною соціально-економічною системою вимагає розуміння її структури і різних, не завжди очевидних взаємозв'язків між підсистемами, процесами і факторами, які проявляються як певний ланцюг в системі розподілу праці в суспільстві, як форма поселення людей і як складний виробничо-територіальний комплекс. Ті чи інші рішення, прийняті без глибокого аналізу міський соціально-економічного середовища і вищеназваних підсистем, можуть привезти до негативних наслідків. Таким чином, охарактеризований нами розгляд міського простору як соціально-економічної системи сприяє чіткому, впорядкованому його розумінню та розвитку як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Вебер М. История хозяйства: Город / М.Вебер. – М.: Канон-пресс-Ц, Кучково поле, 2001. – 576 с.
2. Форрестер Дж. Динамика развития города / Дж.Форрестер, Ю.П. Иванилова, А.П. Иванова, Р.Е.Оганова. – М.: Издательство «Прогресс», 1974. – 155 с.
3. Шибakov В. Г. Город как сложная эколого-социально-экономическая система / В. Г. Шибakov, Л. В. Котляр, И. А. Шибанова // Фундаментальные исследования. – 2004. – № 5. – С. 71-72.
4. Адамов Б.І. Економічна сутність міста і закономірності еволюції міських поселень / Б.І.Адамов. – Донецьк: ІЕП НАН України, 1996. – 25 с.
5. Василенко В. Методология экономической диагностики регионов / В.Василенко // Экономика Украины. №9. – К.: Издательство «Преса України», 2008. – С. 4 – 16.